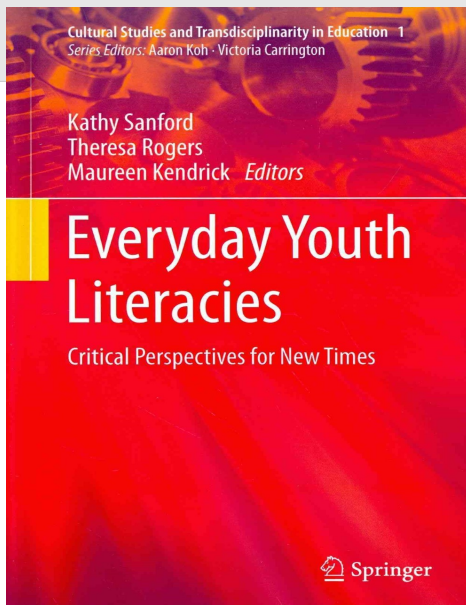

A fiatalok XXI. századi kultúrája

Dóra László*

Sanford, K., Rogers, T. and Kendrick, M. (eds., 2014): *Everyday Youth Literacies*. Springer, Singapore.

A Cultural Studies and Transdisciplinarity in Education sorozat első kötete nem áll szorosan összefüggő tanulmányok sorozatából, a fejezetek körbejárják a fiatalok műveltségének témakörét, különböző nézőpontokból. A kiadvány érdekessége a számos eltérő földrajzi régióból és országból származó gyakorlati példa, és azok elemzése. A könyv komplex nézőpontjából következően – ahogy az a könyv előszavában is olvasható – interdiszciplinárisan vizsgálja a címben megjelölt témakört, feltárva annak oktatási, kulturális vagy szociális hátterét és jelenségeit.

A kötet új szemléletmódot próbál közvetíteni a XXI. század oktatási szakembereknek, abban a korban, amikor a műveltség és szabadidő fő fogalmai közé a Facebook vagy az internet sokkal előbb kerül be, mint más „hagyományos” kultúrák közvetítő eszközei. Ebből a

perspektívából fontos megérteni, hogy a fiatalok kultúrájukat már maguk alakítják saját eszközeikkel, ezért kevésbé lehet irányítani a műveltségük tartalmi elemeinek kialakulását. Ehhez a modern technológiák megjelenése sokban hozzájárul, és kialakítja a maga speciális – életkor szerint is megkülönböztethető – közösségeit. Természetesen nem elhanyagolható, hogy milyen gazdasági-politikai környezet veszi körül az adott társadalmi réteget, illetve annak milyenek a szociokulturális jellemzői (Burke és Hammett, 2009). A könyv egészén is érezni azt a törekvést, amit a pedagógusoknak közvetít elsősorban, hogy a fiatalokat be kell vonni a világ és annak jelenségeinek megismerésébe, ugyanakkor a külső szemlélőnek meg is kell értenie, hogy ők már egy másik – fejlettebb eszközökkel rendelkező – világba születtek bele. A könyv mindenképpen újat nyújt abban a tekintetben, hogy részletes, a gyakorlatban már kipróbált ötleteket ad közre, és az elért sikerek minden olvasót ösztönöznek egy hasonló akcióprogram végrehajtására. Az eredmények áttekintése felhívja a figyelmet arra, hogy egy-egy ilyen program megvalósítása sokkal inkább szemléletmód és ötletesség kérdése, semmint az anyagiak függvénye.

A tizenhárom fejezet mindegyike változatos és érdekes olvasmány, a stílusuk egységes és könnyen olvasható. A harmadik rész például a videojátékoknak a lehetséges tanulási folyamatban betöltött szerepéről szól, az ötödik a filmkészítést mint világlátást elemzi, majd ezután következnek a nemzetközi kitekintések: a kenyai-kanadai tapasztalatok, illetve két eltérő megközelítésű fejezet az ugandai fiatalok digitális tanulásáról, illetve annak megvalósíthatóságáról. Az utolsó fejezet talán nem is hiányzott volna, ez ugyanis egy epilógus, de nem tükrözi igazán a bevezetőben vázolt koncepciót, csak ismétli, és még egyszer felhívja a figyelmet az oktatás és kultúra gyors és radikális változásaira.

A bevezető fejezet (An Introduction to Everyday Youth Literacies: Critical Perspectives in New Times) három részre osztja a könyvet: az első olyan tanulmányokat tartalmaz a fiatalok kulturális életével kapcsolatban, ame-

* ELTE PPK, Neveléstudományi Doktori Iskola, doktorandusz. dora.laci@vipmail.hu

lyek gyakorlatorientált megközelítéseket írnak le, azoknak a szerzőknek a tollából, akik fiatalokkal dolgoznak (2-5. fejezet). A második az afrikai felnővekvő generációk lehetőségeit veszi elemzés alá (6-10. fejezet), az utolsó nagy egység pedig elméleti megfontolásokat foglal magában, a döntéshozók, oktatásirányítók és tanárok számára (11-12. fejezet). Ezen kívül rövid rezümét olvashatunk ebben a kezdő fejezetben, a könyvben következő kutatásokról, ám ezt a hármast csak innen érthetjük meg, a tartalomjegyzék ezt a metodológiai elkülönítést nem tartalmazza, pedig előnyös lett volna, mert az afrikai kontinensről szóló írások érdekesek, és kevésbé elterjedtek a szakirodalomban. A megfigyelő perspektívájából kifejezetten értékesek lehetnek, mert egy olyan modern kori jelenséget járnak körül a világháló terjedéséről, amely egy új területet igyekszik meghódítani, ezért terra incognita, mind a kulturális fejlődés és szerepvállalás, mind az emberekre való hatása miatt. Ha eddig nem is, most mindenképpen az internet bevezetésének kezdetétől lehetne megfigyelni, hogyan fejlődnek és alakulnak a mikroközösségek, továbbá milyen hatással lesz az „információs szmog” (*Shenk, 1997*) az afrikai kontinens lakóira.

A második fejezet a digitális média és a nyomtatott könyvek közötti megértést és értelmezést tárgyalja. A narratív jellegű események egy olvasás és felolvasás kapcsán igénybe veszik az olvasó fantáziáját, ezzel szemben viszont a készen kapott képek akár a televízióból, akár más audiovizuális felületről, kevésbé produktívak (*Palfrey és Gasser, 2008*). A könyvek olvasása során a gyerek megérti, elképzeli a leírást, és ezáltal beleéli magát a történetbe: ez biztosítja számára, hogy valóban át tudja érezni, ami a szereplőkkel történik, és azt realiztikusan fel tudja dolgozni, ezáltal aktívabban képes róla gondolkodni. Ez a gondolatmenet, bár viszonylagosan régi, az alapkövét képezi a médiához való kritikai hozzáállásnak, és rávilágít az emocionális-kognitív értékelés szempontjaira (*Chomsky és Herman, 2002*). A videojátékokról szóló következő rész ezeknek az eszközöknek az újfajta tanulásban betölthető szerepét próbálja megvilágítani. Kétségtelen, hogy más típusú figyelem szükséges egy videojátékhoz, mint más eszközhöz, és az is, hogy dinamikus és élményszerű tanulási környezetet biztosíthat. Alkalmazza a prosuming fogalmat is, amely viselkedés által maguk a fiatalok hozzák létre a szubkultúrájukat (*Hall, 2007*), továbbá ennek a továbbgyűrűző hatásait is taglalja röviden a fejezet. Ennél a résznél válik teljes mértékben érthetővé a bevezetőben leírt gondolatmenet is igazán. Bár ez, és az előtte lévő fejezet mintha nem nyújtana sok újdonságot, de a leírás érzékeltetése és argumentációja nagyon jól sikerült gondolatmenetet alkot.

A negyedik fejezet az informális tanulás lehetőségeivel foglalkozik, egy kanadai kutatócsoport kísérletét ismerteti. Tekintetbe véve, hogy hasonló itthoni program nem sok van, ez a rész alapos átolvasást igényel a hazai pedagógusoktól. A fogalmakat és kifejezéseket néha nehéz átültetni az itthoni gyakorlatba, de kiválóan megérthető belőle az az alternatív pedagógiai megközelítés, amelyik a művészi kifejezőmódot tekinti elsődlegesnek. (Ilyen kifejezés például az „informal photography project”, amely egy fotózáson alapuló művészi kifejezőmódot takar, vagy a „lack of youth safe houses”, amely feltehetően olyan ifjúsági házat jelent, ahol a gyerekeknek programokat szerveznek az iskolaidőn túl.) Ennek a résznek az érdekessége a sok interjúrészlet. Ezek tanulságosak lehetnek minden érdeklődő számára, valamint magának a kanadai kísérlet koncepciójának a megfogalmazása és kivitelezése egyaránt jól felépített, és alkalmazható más országokban is. A fiatalok bevonása különféle kulturális projektekbe mindig tág határokat és értelmezéseket ad a szervezőknek, és általában segíti a fiatalkorú és naiv alkotók megértését, megértetését a külső szemlélővel (*Cappi, 2007*), ezért nagyon előnyös a kétoldalú bemutatás ennél a fejezetnél.

A következő egység is egy nehéz kérdéskört dolgoz fel, a homofóbiát, amely talán első pillanatra a neveléstudomány hatósugarától távol eső témának tűnhet. A sok interjú idézetet itt is jól alkalmazták a szerzők, és a témakör feldolgozása mindenképpen figyelemre méltó oktatási szemléletet tükröz. Ebben a kísérletet leíró egységben a médiából áramló információkat, és a kísérlet résztvevőinek magatartását ismerhetjük meg egy speciá-

lis táborban. Ennek keretében a társas és informális tanulás volt nagy hatással a résztvevő fiatalok személyiségére és látásmódjára. Az afrikai rész kutatásai azért fontosak, mert a harmadik világ országai még le vannak maradva a fejlődésben, így együtt vizsgálható az oktatással az internet bevezetése az oktatási intézményekbe, és ennek a közvetlen és közvetett hatásai. A következő fejezet ennek szellemében mutatja be a világhálóval való ismerkedést, tartalmának megbízhatósága, a tudás, és ezeknek az elsajátított ismereteknek a további felhasználása szempontjából. Ez a metodológiai megalapozó fejezet szerves része a következő cikkeknek. Az ugandai projekt (8. fejezet) egy olyan számítógépes környezetet hozott létre, amely internetkapcsolat nélkül szimulálja a világhálót. A kontinens közép-afrikai kis államában a teleházakhoz hasonló szolgáltató helyeket állítottak fel, amelyeket bárki igénybe vehet. A kezdeményezés előnye, hogy a digitális írástudás fejlődését a beavatott és a programban résztvevő tanárok közreműködésével lehet vizsgálni, akik ugyanúgy tovább képezhetik magukat, tehát nem csak megfigyelői az eseményeknek, hanem résztvevői is. Az így leszűrt tanulságokból pontosabb és jobban érthető fejlesztési törekvéseket lehet a későbbiek során végrehajtani. A digitális műveltség kontextusát és fejlődését vagy használatát és alkalmazását, továbbá tanulását egy külső megfigyelők által jól meghatározott és vizsgált történeti-gazdasági környezetben tudták a kutatók feltérképezni (*Turkle, 1997*). Az internethasználók motivációja a vizsgálatok szerint szorosan összefügg azzal, hogy az általuk ismert nyelven milyen tartalmak érhetőek el. Az afrikai iskolai oktatásban azért is fontos ez, mert tankönyvek sok esetben egyáltalán nem állnak rendelkezésre, így a tudás megszerzése és kiterjesztése vagy aktualizálása kizárólag a projekt keretében mérhető, és ezáltal vizsgálható a világháló használatának hatékonysága az iskolában.

A kilencedik rész fogalmazza meg, hogy a mindennapi interakciók – ebben a speciális afrikai kontextusban és életvitelben – nem a világhálón tanultakból állnak, ezért a fiatalok kultúrája és az internet által hordozott kommunikációs jelenségek, valamint azok hatása kiválóan tanulmányozható. Az európai szemszögből elmaradott vagy fejletlen vidékek mindennapi életvitelben szerepet játszó viselkedési formák sokkal közelebb állnak a neveltetéshez és az otthoni környezet elvárásaihoz, így jó összehasonlítási alapot nyújtanak a mai értelemben vett kommunikációs képességekkel és készségekkel való összehasonlításban. Éppen ezért tanulságos elolvasni, hogy például az európai szakirodalomban szereplő kommunikációs kompetenciák milyen mértékben és nagyságrendben térnek el egy hagyományos, a szóbeli közlést alkalmazó környezetben.

A tizedik fejezet a magyar olvasók számára azért is nagyon kiemelten fontos, mert magyar szerző művére is hivatkoznak. Ennek a szakasznak a tanulsága szerint a médiával és webbel szembeni kritikai magatartást viszont azért lehetséges újra felfedezni, mert a kezdő internethasználók a digitális tartalmakhoz naivan állnak hozzá, és nem egy digitális bennszülött alapvető tudáskészletével. Itt szintén érvényesül az kutatási forma, amelyik egy tanulmányozott jelenséget a kezdetektől képes megfigyelni, valamint már ismert összefüggés rendszerben újraértelmezni, vagy korigálni az elméletet egy globális jelenség kapcsán.

Az utolsó két fejezet az észak-amerikai kontinens oktatáspolitikájának körvonalait és lehetőségeit taglalja. Az első rész a digitális technológiák és az online kurzusok szerepét emeli ki a tanításban, és felhívja a figyelmet, hogy a szövegértéshez többféle gyakorlás szükséges. A nyomtatott szövegek értelmezése és elemzése másféle technikát igényel, mint a XXI. századi multimodális eszközöké. Az olvasás folyamata is más: a böngészésnek is lehet stratégiája, de ezek a technikák sokkal szorosabb összefüggésben vannak a kritikai értékeléssel, mint a nyomtatott szövegek esetében (*Cohen és Cowen, 2007*).

A 12. fejezet a szövegértés és értelmezés – előbbiekből fakadó – eltérő tapasztalati hatását is érinti. A számítógép és világháló mint „szerszám” szolgál a világ megismeréséhez a digitális kultúra világában, ugyanakkor néhez elválasztani egymástól a szemlélőnek és kutatónak is az okokat és hatásokat a média és a kulturális változásoknak a tekintetében (*Jordan, 2013*). További kérdésként merül fel, hogy az iskolának elég csak megtanítani

vagy szemléltetni a modern technológiák használatát: kihívás válaszolni azokra a kérdésekre is, hogy miért szükséges valamit megtanulni, ha egyszerűen könnyen és gyorsan „lehívható” a kívánt információ.

A záró fejezet mintegy összefoglalja a könyv tanulságait és fejezetein átívelő mondanivalóját, igazi szerepe és funkciója nincs, sőt, talán egy kicsit el is rontja a felvetett kérdések hatását.

A szerkesztők a könyv végén egybedolgozták a név és tárgymutatót, ez egy ilyen izgalmas kötet estében azonban kaphatott volna külön elrendezést is. A cím a könyvet végigolvasva egy kicsit félrevezető, de a tartalom többet nyújt a jelzethnél, és különösen a könyv hármaskeretének tagolása – és annak középső része miatt – mégis olyan témákat taglal, amelyeket mindenképpen érdemes elolvasni. Tekintve, hogy egy sorozat első kötetéről van szó, a könyv egészét szem előtt tartva – feltehetően – nagyon jól megalapozza a további kötetek tartalmát. A műben szereplő fejezetek hozzásegítik az olvasót ahhoz, hogy szemléletét alakítsa a XXI. századi kultúrát illetően, valamint remek kiindulópontja egyúttal a további tanulmányoknak. A könyvet, szerepét illetően teljes mértékben lehet úgy jellemezni, hogy alap- vagy alapozó mű, mert bár a mondanivalója néha magától értetődőnek tűnik, a megfogalmazás és a témák interpretációja minden olvasót jól bevezet a mai fiatalok kultúrájának olykor nehéz értelmezésébe. Ezt a felfogást követve már nem elég a fiatalok viselkedésének megfigyelése, hanem velük együtt, különböző feladatokban és programokban való részvétellel lehet csak megérteni a viselkedésüket és világszemléletüket mint azt a *Handbook of Research in New Literacies* című mű üzenetében is felfedezhető. Mackey és Jacobson (2014) szerint fontos hangsúlyozni azt, hogy megfelelő empátia szükséges még ezeken a közös tevékenységeken túl, hogy megértsük a felnövekvő generáció élményvilágát és reakcióit. Amikor egy eltérő kultúrával rendelkező személy/tanár segítő vagy nevelő-oktató szándékkal közeledik a fiatalok világa felé, néha nagyon nehéz a saját értékrendjét pillanatnyilag figyelmen kívül hagynia, és más perspektívából szemlélni a folyamatosan változó világunkat (Burgess és Green, 2009). Erre azonban a pedagógiai szakemberek képesek, és a könyv pontosan arra mutat megfelelő gyakorlati példákat, hogyan lehetséges ezt a kíváncsi tanár és a felfedező tudós szemszögéből megtenni. A mű egyik „hiánya”, hogy a sorozat további köteteire, illetve azok tartalmára semmilyen utalás nem történik (még a kiadó honlapján sem), de ha az elkövetkező kiadásokat is sikerül praxisközpontú kötetként szerkeszteni, a szakmai olvasóközönség körében biztos érdeklődésre tarthat számot.

Szakirodalom

---

1. Burgess, J. and Green, J. (2009): *Youtube: Online Video and Participatory Culture*. Polity Press, Cambridge.
2. Burke, A. and Hammett, R. (2009): *Assessing New Literacies: Perspectives from the Classroom*. Peter Lang, New York.
3. Cappi, M. (2007): *A Never Ending War*. Trafford Publishing, Canada.
4. Chomsky, N. and Herman, E. S. (2002): *Manufacturing Consent*. Pantheon, New York.
5. Cohen, V. L. and Cowen, J. E. (2007): *Literacy for Children in an Information Age: Teaching Reading, Writing and Thinking*. Cengage Learning, Canada.
6. Coiro, J., Knobel, M., Lankshear, C., and Leu, D. J. (2010, ed.): *Handbook of Research on New Literacies*. Lawrence Erlbaum Associates, New York – London.
7. Hall, G. (2007): *Digitize This Book!* University of Minnesota Press, Minneapolis.
8. Jordan, T. (2013): *Internet, Society and Culture*. Bloomsbury Academic, New York.
9. Mackey, T. P. and Jacobson, T. E. (2014): *Metaliteracy: Reinventing Information Literacy to Empower Learners*. ALA Neal-Schuman, Chicago.
10. Palfrey, J. and Gasser, U. (2008): *Born Digital: Understanding the first Generation of Digital Natives*. Basic Books, New York.
11. Shenk, D. (1997): *Data Smog*. Harper Collins, San Francisco.
12. Turkle, S. (1997): *Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet*. Touchstone, New York.